

JANA ZAPLETALOVÁ

ALPSKÉ PŘÍBĚHY

DUCHOVÉ Z CAMPODOLCINA

ALPSKÉ PŘÍBĚHY

aneb

Duchové z Campodolcina

Jana Zapletalová

PŘEDMLUVA

Do Splugenského údolí v Italských Alpách jsem poprvé přijela v zimě 2016 jako delegátka a průvodkyně cestovní kanceláře Nev Dama. Byla to moje první zimní profesní zkušenost a lyžařská sezóna, do té doby jsem pracovně trávila každé léto u moře v regionech jižní Itálie a měla za to, že to tak už zůstane. Zimu jsem vzala v podstatě jen proto, že mi chyběla Itálie, cestování a klienti. Byla mi přidělena menší lyžařská destinace Madesimo a Campodolcino, kam jsem dorazila jedné arktické lednové noci ve sněhové vánici. V šoku a vyčerpaná po osmnáctihodinové jízdě v přeplněné služební škodovce s pohonem na dvě kola a v neznámém divokém terénu jsem dorazila někdy po jedné v noci k hotelu Oriental a mým jediným přáním bylo padnout do postele a spát celý týden. Když jsem však po probuzení otevřela okno útulného pokoje vonícího čerstvým dřevem a levandulí, vydechla jsem úžasem. Přivítalo mě nádherné alpské ráno, modrá obloha a úchvatná panorama zasněžených skalních štítů jiskřících na slunci.

Jak jsem se postupně seznamovala se Splugenským údolím, profesně i v osobním volnu, stále víc mě fascinovalo svou divokou krásou. U rodiny majitelů hotelu Oriental jsem našla vřelé domácí zázemí a seznámila se tak s příběhem založení jejich hotelnické tradice a současně i s historií kraje a starými příběhy místních obyvatel. V průběhu dalších let jsem začala tato vyprávění sbírat a překládat. Po

několika letech jsem se rozhodla zůstat zde celoročně a objevit krásy Splugenského údolí také v ostatních ročních obdobích. Konečně tak mohla vzniknout kniha Duchové z Campodolcina a představit našim čtenářům prostředí vysokohorských vesniček jednoho z nejkrásnějších koutů Italských Alp.

Vítejte ve starodávném světě vysokých skalních štítů, hlubokých karů, divokých soutěsek, ledovcových jezer, vodopádů, odlehlých pastvin, hraničních kamenů a malých kamenných domků zvaných baity. Vítejte mezi splugenskými horaly, kterým je vlastní hluboká pokora a respekt k silám přírody a celými generacemi zakořeněná víra v nezničitelnou sílu a jistotu rodinných pout. Nechte se přenést do starodávného světa prostých horských světnic, kde se po večerech vyprávěly pohádky a příběhy.

Popisy míst jsou zcela autentické, stejně tak jména hlavních hrdinů a základní téma jednotlivých příběhů.

1. ČARODĚJKY Z TEMNÉHO ÚDOLÍ

Zbytek hospodářského stavení již neexistujícího mlýna nad Fraciscem

Každý odlehlý kraj má svá tajemství: duchy, přízraky, čaroděje, světlé i temné stránky hlavních hrdinů a z toho všeho poskládané nejružnější příběhy. Vysokohorské alpské údolí Campodolcino, kdysi starověký Candulsin, je dodnes plné legend a bájí kolujících mezi starousedlíky v horských osadách. Jejich vyprávění zahrnuje obrazy od nejstarších dob osídlení, kdy se vysoké alpské štíty vynořily z hlubin praoceánu, přes éru ustupujících ledovců a klimatických změn, období starých Rétů, Keltů a

Římanů, počátků christianizace a středověk až po současnost. Příběh o čarodějnicích, které páchaly zlo ještě po své smrti, patří k těm mladším.

Jednou z horských bystrin tryskajících z ledovce mohutné bájně hory Hvězdný vrch – Pizzo Stella, je divoká spádová řeka Rabbiosa. Jméno znamená Rozzlobená. V období jarního tání by se ji dalo nazvat přímo Rozzuřená podle ryku zpěněných vod řítících se s ohlušujícím rachotem mnoha vodopády do údolí Campodolcina, kde je pohlití o něco mírnější bystrina Liro. Na Rabbiose se nachází několik vesniček: nejvýš položená malická Soste s kamennými domky, Fraciscio a Acero. Při sesuvech pudy a záplavách bývalo vždy nejohroženější Fraciscio.

Nad obcí stával ještě donedávna starý opuštěný mlýn. Z dětství si pamatuji obrovský kamenný pult s váhou, který zabíral celou polovinu vstupní síně. Ve mlýně už tenkrát nikdo nebydlel. Vzadu na polici ležely poházené staré pytle, celé okousané od myši, a všude plno prachu a pavučin. Tak jako v každém opuštěném stavení i tady strašilo a lidé se mlýnu zdaleka vyhýbali. Byl vybudován na návětrné straně, a jak se vítr proháněl opuštěným stavením, lomcoval rozbitými okenicemi a veřejemi. Ačkoliv je tesař několikrát zajistil trámem a pevně přibil, po každém silnějším větru se něco uvolnilo a vesničané odtud slychali celé noci hlasitý lomoz a dunění, které jim nahánělo strach.

Tlouklo to tam ve dne v noci, zetlelé dřevo světélkovalo a lidé říkali, že se tu scházejí čarodějnice a spolu s nočními démony provozují divoké reje za svitu loučí, kvílení rozbité harmoniky a kozlích rohů. Panovalo přesvědčení, že do mlýna se čas od času stahují duše divých žen, které přebývají v temných doupatech pod horou Calcagnolo. Tyto ženy byly za svého života obviněny a odsouzeny, nejčastěji za to, že po nocích přesouvaly

hraniční kameny na pastvinách a kradly tak pozemky. A protože noc na přelomu dubna a května je považována za noc čarodějnic, probíhaly soudy s těmito ženami právě na Valpuržinu noc, jak se jí ve středověku začalo říkat. Soudy byly přísné a rozsudky velmi kruté. Padlo jim za oběť také mnoho nevinných dívek a žen. Avšak jen skutečně provinilé duše odcházely do Temného údolí pod Hvězdným vrchem, kde si odpykávaly své tresty.

K jedné z nejhorších katastrof při sesuvech půdy podmáčené průtržemi mračen došlo v dobách čarodějnic, jak je lidé sami nazvali. Pohroma srovnala se zemí několik stavení a způsobila ztráty na životech. Lidé byli přesvědčeni, že tragédii mají na svědomí právě čarodějnice. Přihodilo se to navíc jedné letní noci na konci oslav Lughnasadu. Později se tomuto svátku začalo říkat Dožínky, díkyvzdání za úrodu a loučení s létem. Ve velmi dávných dobách o svátcích Lughnasadu však probíhalo jedno z nejposvátnějších mystérií, kdy starí bohové dali lidem chléb. Jednalo se o proměnu divoké trávy v obilí. Proto se i novější pověst vztahuje k mlýnu, kde probíhalo drčení vyšlechtěných zrn na mouku. Avšak starodávná mystéria časem vystřídali démoni a čarodějnice a strach z jediného trestajícího boha. Proto i soudobá verze vypráví o čarodějnicích z Calcagnola, které se o Lughnasadu slétly do mlýna a přivolávaly déšť. Skutečně se jim povedlo rozpoutat silné deště s krupobitím, hromy a blesky a vodní přívaly zatopily celé Campodolcino.

Po několika dnech vydatných dešťů půda nabobtnala a voda podemlela a uvolnila obrovské balvany v rameně morény přímo nad vesnicí. Balvany se začaly sesouvat i s půdou přímo na Fraciscio. Lidé v hrůze vybíhali z chalup, probuzení a vyděšení nezvyklým rachotem a ořesy země. Z věže kostela Svatého Rocha zněly zvony. Dodnes se vypráví, jak někdo

v nočním přívalu za lomozu silného větru slyšel přízračný hlas od Calcagnola, jak křičí: „Zastav ty kameny!“ – a jiný hlas, z mnohem větší dálky mu odpovídá: „Nemůžu! Dokud zvoní zvony, nemůžu!“ Byly to prý ty dvě čarodějky. Polekaly se katastrofy, kterou mohly způsobit, kdyby sesuv půdy a balvany zavalily vesnici. Musely by potom v Údolí Mrtvých zůstat navěky, přikované ke skále, o hladu a žízní.

Tenkrát vyvolaly deště rozsáhlou potopu, způsobily mnoho škod a bolestné ztráty na životech. Trvalo dlouho, než se bystřiny vrátily do svých břehů a půda se stala zase pevnou.

2. PŘÍBĚH ZÁJEZDNÍHO HOSTINCE

Starý hotel Oriental v Prestone v Campodolcinu

Těžké šedé mraky visí na obloze a vypadají, jakoby se chtěly každou chvíli zřítit. Okolní skalní štíty střídavě vystupují z nakupených mračen jako hrozné temné přízraky. Jakmile se v tomto počasí začnou z rokle od Chiavenny nahoru plížit obrovské chuchvalce mlhy, je jasné, že do kraje přichází zima. Cáry mlhy stoupají rychle a bývají tak husté, že horalé z výše položených vesnic

občas sledují údolí pod sebou, jestli někde tam dole nevznikl požár. Pokud je vzduch prosycen těžkou vlhkostí, bílé polštáře mlhy se za Cimagandou rozptýlí a v Campodolcinu pak mlha během několika minut pohltí jako šedobílá mokrá peřina kaštanové a modřínové lesy, horské pastviny, kamenné domky baity a celé vesničky. Spustí se déšť a monotónně bubnuje do střech, okapů a zápraží. Během noci se změnění na sních. Zima je za dveřmi.

Uprostřed divokých hor, kde bystrina Liro mírní svůj tok a plyne klidně a tiše v několika mírných meandrech, se rozkládá nejhustěji zastavěná a osídlená oblast Campodolcino. Kdysi dávno lidé nazývali svůj kraj Candulsin. Zahrnoval také lesy, rokle a vysokohorské pastviny, začínal za Chiavennou a stoupal vysoko k severu až ke Splugenskému průsmyku. V jazyce původních obyvatel, mocného kmene Rétů, znamenal pojem něco jako „Planina, stáčející se k severním hvězdám“. Staré jméno však zůstalo zapomenuto a do povědomí horalů, pastýřů a poutníků se prosadil nový úřední název Splugenské údolí. Současné Campodolcino v nových mapách představuje už jen shluk několika vesniček roztroušených jako korálky u hlavní komunikace SS36: Prestone, Portarezza, Pietra, Tini, Acero a Corti. U Prestone je tok Lira regulován vodní nádrží s hydroelektrárnou. Prestonské jezero je napájeno i několika okolními vodopády a na protějším břehu se rozkládá malebná vesnička Portarezza. Za poslední obcí Corti začíná silnice opět šplhat nahoru do serpentín a z Lira se zase stává divoká bystrina plná hučících vod, kaskád a tůní.

Na samotném počátku Campodolcina vystupuje z mlhy u silnice budova hotelu Oriental. Tlumené světlo proudící z rozsvícených oken restaurace a poutač s neonovým nápisem oznamuje řidičům stoupajícím od města Chiavenny do vysokých hor blízkost civilizace. Za poutačem se bělá komunální cedule obce Prestone. O pár metrů dál, naproti vysoké skále lemované šlahouny šípkových keřů, doslova pluje v mlze starý, okrově zbarvený cihlový dům. Je to bývalý zájezdní hostinec Oriental. V dávných časech útulek pro cestující, kupce, poutníky a také domov pro osamělé veterány a výměnkáře. Tichý a důstojný monument starých časů, svědek mnoha neuvěřitelných příběhů, každodenního vyprávění poutníků a téměř zapomenutých tajemství místních hor.

Původní lokál se příliš nezměnil. Dnes je z něj prostorná rodinná světnice s vysokou kachlovou pecí, dřevěnými lavicemi s kožešinami a velkým dubovým stolem s dřevěnými čepy. Tak jako kdysi, i dnes se tu vyprávějí staré příběhy. Jen už nechodí chalupníci, tesaři a pastevci, kteří se tu dřív každý večer zastavovali na partičku karet u sklenky červeného vína. Nezastavují ani povozníci, kupci, poutníci, listonoš či strážci obecního pořádku. Nikdo už nepřivazuje venku koně a muly k mosazným kruhům ve zdi, ani nezajde na oběd vyhlášené kuchyně krásné paní Beatrice. Neexistují už ani ty mosazné kruhy. Byly vysekány ze zdí, díry pečlivě zasádrovány, zahlazeny maltou a přemalovány novou vrstvou okrové barvy. Koně s povozy nahradila moderní auta. A není už ani starý výčep. Zbourali ho před mnoha lety, aby rozšířili vstup do kuchyně.

Z bývalého zájezdního hostince je dnes soukromý obytný dům, zatímco ruch pohostinství a hoteliérství se přestěhoval naproti do nového moderního hotelu. V původní starobylé sednici se dnes schází početná rodina potomků prvních majitelů starého hostince. A v čase svátků a prázdnin, když do Prestone přijedou také děti příbuzných z údolí a vzdálených měst, vyprávějí se každý večer staré příběhy. Kouzlo dávných časů je rázem zpátky, postavy z příběhů ožívají a stávají se součástí přítomnosti. S tichou nostalgií se dospělí noří do minulosti svého kraje a pro děti jsou staré příběhy krásnější než pohádky. Vždyť vyprávějí o lidech, které znali jejich rodiče, o horách, kde se narodili, místech a věcech, které vidí a znají, zatímco princezny z pohádek a ostré meče rytířů zůstávají v dětských představách vzdálené, cizí a nejasné. Hrdinové místních příběhů jsou součástí tohoto divokého kraje, mnoho rodin má jejich jména a odehrávají se dětem přímo před očima. Ten nejkrásnější patří jejich rodině. A jak děti rostou a dospívají, tím víc je příběh fascinuje.

Kdo by si pomyslel, že založení rodinné hotelnické tradice se odehraje v daleké jižní Americe? Vydala se tam tehdy mladinká prapraprababička Maria s manželem za lepším živobytím. Zpočátku přespávali venku pod stromy a hledali práci. Maria se s Robertem trmácela po několika uruquajských manufakturách, než ji přijali jako služku v domácnosti u bohatých emigrantů. Jakmile zjistili, že mladá žena dobře vaří, stala se v domě hospodyní. To už měla Maria dvě děti a během let přibýly další tři. Do rodinného štěstí však zasáhla tragédie. Roberto onemocněl, ulehl a do půl roku zemřel. Zůstala po něm zlomená vdova s pěti sirotky. Nejstarší synové pomáhali matce

s živobytím i s výchovou nejmladších ratolestí. Prostřední Beatrice bylo právě patnáct let. V Uruquai svou budoucnost neviděla, snila o zemi svých předků a rozhodla se tam vrátit. Maria však dívce takové myšlenky zakázala. Samotnou ji nikam nepustí! Kurážná Bea se však rozhodla za celou rodinu a vytrvale začala přemlouvat matku i bratry k návratu do Alp. Odmítali ji poslouchat, smáli se jí, ale Bea projevila neobyčejnou vůli a umanutost. A opravdu nakonec rodinu přesvědčila. K návratu domů, jak od začátku říkala. Všichni začali pracovat ještě tvrději, aby našetřili peníze na drahé zaocenánské palubní lístky. Roberto zemřel v listopadu a v květnu následujícího roku opustila rodina břehy Montevidea.

V Evropě zamířili do země svých předků, vysoko do Alp do Splugenského údolí. Děti ohromeně zíraly na neznámou zemi plnou vysokých skalních štítů, hlubokých roklic a srázů, lesů, strží, vodopádů a divokých bystřin. Maria se při pohledu na bývalou domovinu rozplakala. A když z prvních prestonských chalup začali vybíhat příbuzní a sousedé a vítat je zpátky, slz vzájemných dojetí ze setkání vytekl potok. Prvních pár let byl život v horách pro Mariinu rodinu náročný. Spolu s nejstaršími syny pracovala jako nádenice. Bea si našla práci v hostinci, kam docházela každé ráno pěšky nahoru do obce Stuetta. Na horním toku Lira se budovala přehrada a hostinec dobře prosperoval. Domů se vracela pozdě večer, občas ji někdo svezl povozem. Práce v hostinci se jí líbila a otáčet se v kuchyni uměla už z Montevidea. Po matce zdědila lásku k vaření a v hostinci své znalosti zdokonalila i v úpravě a servírování jídel. Jak ubíhal čas, Bea si uvědomila, že své schopnosti a kuchařské umění může lidem

poskytovat sama za sebe. Proč si neotevřít vlastní pohostinství doma v Prestone?

V rodině nápad přijali s nadšením. Otevrou v obci první trattorii! Bea se však rozhodla zařídit věci výhradně po svém. V obecním útulku si pronajala světnici a proměnila ji v jídelnu pro nájemné dělníky, tesaře, kupce a poutníky. Kromě tradičních jídel nabídla strážníkům sem tam něco nového a neznámého, co se naučila v Jižní Americe. Suroviny a koření získávala od kupců, jídla byla čerstvá, vydatná, chutná a připravovaná s láskou. Mladá a krásná hospodská měla pro každého hosta milé slovo, příjemný úsměv a vždy nějakou novou dobrotu k ochutnání. Prestonská trattorie brzy vešla ve známost a začali sem pravidelně dojíždět také bohatí kupci a smetánka z údolí. Kuchyně slečny Beatrice z Campodolcina se stala vyhlášenou v celém kraji. Jedna světnice už dávno nestačila! Podnikavá dívka si pronajala celé přízemí domu, vybudovala pořádnou kuchyň, zásobárnu a sklepy a samozřejmě zvětšila jídelnu. Za několik let odkoupila celou budovu bývalého útulku, ze kterého se stal zájezdní hostinec. V prvním patře byly pokoje pro hosty, ve druhém byty pro rodinu. Za budovou stála prostorná stodola, menší dvorek a stáj. To už byla Bea dávno vdanou paní a s manželem vychovávali tři děti. Hostinec dostal jméno Oriental. Jako památku na Jižní Ameriku, kde se narodila, a kde emigranty z Evropy spolu s jejich potomky nazývali „orientali“.

Příběh prababičky Beatrice je pro děti naprosto posvátný, všechny ho znají z paměti a jsou náležitě pyšné na hlavní hrdinku, která v jejich očích představuje nejkrásnější postavu ze všech příběhů v údolí.

Oblíbeným vypravěčem pohádek a příběhů je strýček Raul. Vysoký, zachovalý horal neurčitého věku, řezbář a hoteliér s pronikavýma očima a černým knírem, vyřezávanou dřevěnou dýmkou v ruce a s obrovským černým psem Ronem po svém boku. Děti jsou jeho nejvěrnějšími posluchači, ačkoliv na každé vyprávění přicházejí také jejich rodiče a ostatní dospělí v domě. Starobylá sednice bývalého zájezdního hostince nadále žije příběhy starých časů a tyto zůstávají zakódovány v jeho zdech s okrovou omítkou. Začneme vyprávění těmi nejtajemnějšími, které se v kraji odehrávaly na konci října před svátkem Mrtvých duší.